

مستطابق

در سعادته باب عالی جاده سنده
اداره مخصوصه
محل اداره :

افطار :
مسکونه موافق آثار جدید مع المنوبه
قبول اولنور
درج ابدلی آثار اعاده ارتقا

دین ، فلسفه ، ادبیات ، حقوق و علوم دین باحث هفته لقا رساله در

مؤسسه : ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب

سنه لکی	القی آیانی
۶۰	۲۰
۸۰	۴۰
۸۰	۴۰

در سعادته
ولایاتده
مملکت اجنبیه ده

تاریخ تاسیسی :
۱۱ نمرز ۳۲۴

در سعادته نسخی ۵۰ پارچه در

قبولدن مقوا بورو ایله کوندربایر سه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

در سعادته بوسته ایله کوندربایر سه ولایات بدلی اخدا اولنور.

ایکنجی جلد

۷ جمادی الاول ۳۲۷ پنجشنبه ۱۴ مایس ۳۲۵

عدد : ۳۸

ایچون ایرادینہ مجبور اولدیغیز یوقاریکی فصللر بو آدملرک محاط اولدقلری ضلالی کوسترمهیه ، جهان علمده کی موقعلرینی آکلاتمهیه ، الحاصل بونلری معارف حاضرہ نک حامیسی ، علمک رکن اعظمی ، فلسفہ عملیہ نک قطبی ظن اولنان بعض غافل شرقیلرک بیلیمیرک چیقاردقلری اوج موہوم رفعتدن حسیض محقریتہ ایندیرمهیه بالغامبلغ کافی ایسده بزشمیدی برده (الحادک حضور علمده کی موقعی) نامی التندہ بر فصل یوروتمک ایستہ یورز ؛ تاکہ اولیلہ اک جلی بدیہ پاتی انکار درکہ لرندن علمک پک عالی اولدینی ، اونی قلوب انسانیتده کی نور ایمانی اطفایہ آلت اتخاذا ایتک مقصدیلہ مجنونانہ حرکاتہ قالیشان بر طاقم اسافلہ قوۃ الظہر اولمایہ هیچ بر زمان تنزل ایتیمہ جکی براہین محسوسہ ایلہ ثابت اولسون .

علم نہدر ؟

اعصار سالفہدہ علم ظن اوزرینہ بنا ایدلمش بر طاقم فرضیہ لرلہ نقصان آلود تجربہ لر ، خرافات ایلہ مشبوع ماصاللرک ہیئت مخلوطہ سنہ اطلاق اولنور ؛ اوزمانلر کرک مدرکات عقلیہ ، کرک محسوسات تجربیہ دائر سویلہ مش اولدقلری ہر بر سوز علم نامنی آیردی . ام قدیمہ نک کتابلرندن اک معتبرینی ، بالفرض اریسطونک بر اثرینی آوب اوقوسہ کز شائبہ ظنون و اوہامدن پاک ، تصورات غریبہ دن آزادہ ہانده هیچ بر حقیقت بولہ مازسکز . ایستہ بونک نتیجہ سی اولہرق علم واحدک ایکی مختلف امت آرمہ سندنہ کی اختلاف تامندن طولانی بین الام رابطہ علمیہ کلیاً مفقود ایدی . چونکہ ہر قوم کاهنلرینک ، فیلسوفلرینک اوہام و افکاری آرمہ سندنہ کندی عقائدینی ، عاداتنی تأییدہ مدار اولہ جق ، طبیعتہ موافق کاہجک نہ بولدیسہ علمہ ادخال ایتدیکی کبی او بر قومہ عینیلہ حرکت ایتدی .

خلاصہ کلام ، قرون ماضیہدہ علم ہوسات نفسانیہ نک ، معتقدات خرافیہ نک ، اعتیادات محلیہ نک اسیری ایدی ؛ خالبوکہ بونلرہ حاکم اولسی ایجاب ایدر ایدی .

لکن عصر حاضر اصطلاحندہ علم حواسک دلائیلہ ، مکرراً یاپیلان تجارب مدققانہ نک شہادتیلہ ثبوت بولان مدرکات انسانیتہ نک مجموعیدرکہ اعتقاداتدن ، عاداتدن ، فرضیات و ظنیاتدن تمامیلہ مستقندر . بونک ایچون بر مملکتندہ کیمیا اسمی آتندہ کی علم نہ ایسہ کرہ نک اوکا مقابل کلن مملکتندہ عینیدر . تجربہ و تدقیقک حکمی التندہ بولنان بوتون علوم سائرہدہ بونک عینیدر .

ایستہ صحت و حقیقتی اک قوی دلیل ایلہ ثابت ، بناءً علیہ تسلیمی واجب اولان علم بو درلو اولور . اک قوی دلیل ایسہ حواسک تدقیق و امتحانہ عرض انقیاد ایدہ بیلیدر . شوقدرکہ بعض فرضیات و تخمیناتک استعمالہ دائمی صورتدہ احتیاج واردر . چونکہ انواعی آرمہ سندنہ بو قدر تخالف حکمفرما ایکن بومدرکات و محسوساتدن عالم صناعتدہ انتفاع ایدیلہ بیلیمک ایچون بوندہ حاکم اولان قانون طبیعی بیلنہرک او طرفدن ، واو واسطہ ایلہ بر نظام انضباط آلتہ آلق ، بونک

ایدم . مقالہ لری ہر نسلہ کال بکنمش . کورشمک آرزوسندنہ اولدینگی خبر ویردی . مرحوم اوزمان شہزادہ باشندنہ بر اودہ اقامت ایدیوردی . فرط اشتیاقلہ کتدم کورشم . بشاشتہ قبول ایتدکن صکرہ من القدیم الفت و محبت وار ایش کبی قونوشمغہ باشلادی . اوطہدہ بر قاچ کشی وار ایکن کنیدیسی کیجہلک روبہ سیلہ کوکس باغر آچیق ایاقده الی بریسنک اوموزینہ طیامش ملاطفہ ایدیوردی ، بر الیہدہ بنم اوموزمہ طیبوب بنیہ داخل مصاحبہ ایلدی ارہ صرہ دونوب اوطہدہ بولنانلرندن بریسنہ مهم بر مقالہ املا ایدیورایدی . ایتدیکی ملاطفہ لرندن بریہ ایمانسزلر ؛ بنم ایجاد ایلدیکم الفاظ و عباراتی اولیلہ اتحال و استعمال ایدیورسکزکہ بن بیلہ بنم اولدینگی کوچلک ایلہ اکلا یورم دیہ ایتدیکی ملاطفہ ظریفانہ ایدی . بو سوزک مخاطبی ایکی ذات اولوب بری حاضر بالمجلس دیکری غائب ایدی . ای روح کال ؛ شاد اول ، ایجاد و یاترویچ ایتدیکنک الفاظ و تعبیرات ایلہ لسانگری توسیع و تزین ایلدک ، بوکون بتون ارباب قلم و الفاظ و تعبیراتی استعمال ایدرک نام کال بین الانام تعظیم و محبت ایلہ یاد اولنور ، ہر قلمدن ہر دم سکا فاتحہ لر اتحاف ایدیور . مطبعہ یہ دوام ایتدی مرحوم بکا تنبیہ ایلدی . بونک اوزرینہ ارہ صرہ بک اوغلندہ خاچوپولو چارشوسندنہ عبرت غزتمہ سی ادارہ خانہ سنہ کلوب کتیمکہ باشلادم . کال بکی ایکی اوج کرہ دہا یا کوردم یا کورمدم . ادارہ خانہدہ کورشدیکم قونشدیغ شمدی صحیہ رئیس مدحت افندی حضرتلری ایدی . آتیدہ ذکر اولنہ جنی اوزرہ بر عالم ابتلاہدہ مکر اوج سنہ ایکی ماہ قدر رفاقتمز مقدر بولنش اولان رژی قومیسری نوری بک مرحوم ایلہ مجلس مبعوثان اعضاسندن انطالیہ مبعوثی ابوالضیا توفیق بک افندی بوزمانہدک ولوتصادفی اولسون کوردیکم هیچ خاطر مہ کلیور . بن غزتہ ادارہ خانہ سنہ دوامہ باشلاییلدنبری ہنوز ایکی اوج ماہ قدر بر مدت کچمش ایدی کہ کال بکک « سلسترہ - یاخود - وطن نامندہ کی اثر مشہوری بر کیجہ کدک پاشادہ کللی آغوبک تیاتروسندنہ صحنہ تماشاہ وضع اولندی . اوکیجہ تیاترودہ فوق الحد از دحام و ارایدی . اثر پیانی القشلرہ غرق ایدندی . متعاقباً « عبرت » الفا اولندی و محرر عاجزدہ بر لکدہ اولدینی حالہ سالف الذکر ذوات بلاد مختلفہ یہ تبید ایدندی . ابتدای امردہ نصل و نرہ لرہ تغریب ایدیلہ جکمز معلوم دکل ایدی ، دیدم :

سورلدی پیشوایان وطن بر سمت مجہولہ

فراموش ایتیمک احباب ! اخوانی دعا کزدن

برکت زادہ : اسماعیل مہدی

حدیث فکر

الحادک حضور علمدہ کی موقعی

دینسزلرک شہادتیلہ اونلرک غایت واهی اولان استشکالاتنی سرد

ایچون ده بونلرک بربرینه مشابه اولان انواعی برلشدیریلرک آره لرده بر رابطه احداث ایدلمک الزمدر .

مثلاً شونلر اوزرینه فلان قانون حاکمدر ، اوقانونده شوندن عبارتدر ، طرزنده کی تقیده احتیاج بوندن نشأت ایدیور . بناء علیه بوفرضیاتدن بری آثار ومشهودات ایله ده زیاده مناسبتده بولنور ، اونلرک الک باشلی خواص ووظائفی دهآجیق برصورتده تفسیره مدار اولورسه ، حقیقه فرضیات سائردهن دهاقرب اولهجنی ایچون ، علما — علمک ترقیات آتیسه سی سایه سنده ایلروده ده اقربی بولونماسینه انتظاراً — صورت موقهده اوفرضیه یی قبول ایدرلر . بناء علیه تابع اولدقلری قانون طبیعی یی بولق ایستدکلری آثار ومشهوداتی تفسیر وایضاحه ده زیاده مدار اولان ، حقیقه اولکندن ده یقین بولنان دیگر بر فرضیه ظهور ایدنجه علما اسکینی درحال تغیر وتعدیله آماده درلر .

ذاتاً فیلسوف شهر اوکوست سببستیه نک فلسفه دین نامنده کی اثرندن آلدیغمز شو سوزلر یوقاریدهده نقل ایدلمش ایدی : « علمک هر فرغنده ، هر مبحثده حائز اولدقلری معلوماتک نسبتله پک محدود بر جزئدن عبارت اولدیغنی هر کسندن اول اعتراف ایدن یه علمادر . تواضعده الک ایلری کیدنلر ایسه علماً الک اوکده بولنانلردر . بونکله برابر علمانک هپسی ده معترفدرلرک شمدی یه قدر عالم طبیعتده نائل اولدقلری کشفیات ، اجرا ایستدکلری تبعات مجهول قالان سرائره نسبتله هیچدن باشقه برشی دکلددر . بناء علیه بونلر وضع ایتمش اولدقلری اصول وقواعدی آن بآن تعدیل وتتمیحه ، نظریه لرینی کیت کیده توسیعه ، مشاهدات جدیده لرینی ده اسکی مشهودات صحیحه لرینه علاوه آماده درلر ، »

مشهور قامیل فلاماریون دییورک : « علم هیئت ، طبیعت ، کیمیا اصطلاحنجه نظریه ندر ؟ بز اولا بر طاقم مشهودات ومحسوساتی کوروپورز . صوکره بونلر درجه کفایه یی بولنجه عمومینی بردن بر قانونک دائرة شموله ویرمک ایچون بربرینه ربط ایتک چاره سنی آراشدیریورز . لکن عجباً بوقانونی کوزیمزله کوروپورمی یز ؟ خایر . بزاونی آنجق مشهوداتمزی امتحان ایتک صورتیه بولق ایسته یورز . حتی چوق دفعه لر بوقانونه ویردیکمز اسمک اونکله پک اوقدر مناسبتی اولدیغنی ده واقع اولیور . بناء علیه بزم تحریر سرائر ایله مجبول اولان عقل سربازیمزی ماهیات اشیا یه ایصاله توسط ایدن بولنظریه حقیقت امرده بر فرضدن عبارت اولوب قدر و قیمتی ده آنجق بزه مرئیات محسوسه نک مستور اولانلری حقنده ویره بیله جکی ایضاحاتدن عبارتدر . او حالده بوقانونده آز زمان صوکره هوای منستیه قاریشوب کیمسی پک محتمل اولان واهی بر طاقم فرضیات وظنیات صره سنده قلیر . فرضیات علمیه مقامه یوکسلمسی آنجق صحتی بالامتحان ثبوت بولدیغنی زمان قابل اوله بیلیر . »

بورالری قارئین کرامک نظرنده تحقیق ایستدکن صوکره ایجه

آکلاشیلیرک عصر حاضرده کی علمک وظیفه سی اشیانک ظواهرینی ، سرائرینی جواس ومشاعرک اعانه سیله آراشدیرمقدر ؛ نظریاتی یسه دائرة فنون کنیشلدکجه ، اونظریات ایله مناسبتی اولان یکی یکی کشفیات ظهوره کلدکجه تعدیل وتغییره نامزد اولان بر طاقم فرضیات موقهدهن عبارتدر . علوم حاضرده نک وظیفه سی بوندن عبارت اولدیغنی حالده اونی نفی صانه آلت اتحادینه قالقیشمق ، ماده نک ماوراسنده کی عوالمک کافه سنی انکاره ، ادیان وعقائدی ابطاله سوق ایستدکنی ادعا ایله مک اوکا قارشیی عظیم برهتتان اولور .

شیمدی بری چیقوب دییه بیلیرک : پک اعلا ، کندیلرینی ارکانندن عد ایتمکده اولدقلری علوم حاضرده نامنه اوزون اوزادی یه بر چوق دعاوی ایله صانی ، روحی ، ابدیتی انکاره قالقیشهرق دنیایی ولوله یه ویرن بو آدملر کیملردر ؟

اوت ، بز بوکی ارباب طغیانک موقع حقیقیلرینی انظاره ، درک ، عرفانلرینی افکاره کوسترمک ؛ کندیلرینک اولیله سوزینه اعتماد ایدیور علما زمره سندن اولدیغنی عمومیه آکلاتمق ایچون نه دیمش اولسه ق — بویله مهم موضوعلرده سوزیمز موثوق بیله اولسه — امینم که یه بهضلرینک نظرنده افراط ایله اتهام اولنمقدن قورتوله مایز . بناء علیه سوزیمزک ده اشیان احتیاج ، ده موثر اولمسی ایچون اساتده علمک بو آدملر حقنده نه کی مطالعه ده بولندقلرینی مقام استشهداده ایراد ایتهمز الزمدر .

قامیل فلاماریون دییورک : « اساتده علم موجوداتک دوام واستمراری مسئله سنی حل ایتمکدن عاجز قالدقلری ایچون بر خالق مطلقک وجودی ضروری اولدیغنی واصول اشیانده کی سری اکلامق توالی وتعاقب کائناتی ایضاح ایده بیلمک ایچوده اوخالقک موجودات اوزرنده بر تاثیر دائم ومستمری بولندیغنی معترفدرلر . لکن بونلرک تلمیذلری استادلرینه تنوق داعیه سنده بولنهرق اونلرک نظریه لرینی تحریفه قالقیشیورلر . حال بوکه بر طرفندن ده یلان یره کندیلرینی او نظریه لرک حایسی ، طرنداری کوسترییورلر . »

ایشته مادیون حقنده عالمانک شهادتی بومرکزدهدر . اگر بونلرک ایچنده علمنه اعتماد اولنور بر عالم ، یاخود قومی آره سنده حائز مقام فضیلت برفاضل بولنمش اولسهیدی ، طبیعی فلاماریون کی عقلی باشنده بر آدم قلقوبده بومضرط مدعیلرک علمده هنوز تلمیذ اولوب اساتده درجه سنه وارمدقلرینی ، استادلرینک وضع ایتمش اولدیغنی نظریاتی تحریف ایدرک علمک یوزینی قارارته جق درجهده امانته خیانت ایدر کروهدن بولندقلرینی علی رؤس الاشهاد سویله مزیدی .

مشارالیه دییورک : « علومک تدریسنده ، مدافعه کارلغنده بولنانلردن بهضیلریله ، کندیلرینه شراح علم سوسی ویرن دیگر بر طاقملری خلقه باطل ، وخیم بر آلائی مذاهب تاقین ایتمکده درلر .

حقیقه عطشان فقط پریشان اولان بر چوق افکار بونلرک کتابلردن محتاج اولدقلری معلوماتی آلیرکن برلکده اوزهر سریع -

ایتمکده در . بویله جه علمده ترقی ایدرک علت و حقیقتی ادراکه مقتدر اوله مدیغی دیگر بعض اسرار طبیعت و واقف اولدجه اونلر ایچونده خصوصی برر قانون اختراع ایدر . او حالده اختراع کرده سی اولان قوانین نامتناهیدر .

مؤمنه کلهجه واقعا اوده قوانین کونک آثارینی تأملده قصور ایتمز؛ لکن نظری یالکیز بونلره حصر ایتیوب مجموعی بردن پیشگاه امعانه آلیر؛ هینسی آیری آیری تدقیق ایدر . او زمان بوقوانینک مستقل بالذات اولدیغنی ، بلکه بوتون موجودات اوزرنده تصرف ایدن بر قوه یکانه نك مظاهر مختلفه سی اولدیغنی کورور . هم بویله اولدیغنه برهان حسی اولمدهن ، راست کله اعتقاد ایتمش عد اولنماز . زیرا او کندی کنینه دیرکه : اگر ایش بنم کوردیکم کی اولماسهیدی کائنات علویه وسفلیده کی بوتربید بدیعه ، عوالم کونیه ده کی بو نظام متقابله امکان بولونمازدی . مثلاً خصیصه نشوونمایه مالک اولان شو نباتی آل ، علمای طبیعت طرزنده اونی تبیع ایت ، کوره جکسک که : اونبات بر چوق قوانینک تحت حکمنده در . اگر اوقوانین مستقل اولسهیدی ، آرملرنده اتحاد بولماسهیدی البته نباتک حالی رهین اختلال اولوردی؛ منتظم بر سیر تعقیب ایدرک نشوونما بوله مازدی . او حالده بوقوانینک یالکیز کندی آرملرنده دکل ، قوانین خارجیه ایله ده متحد اولدقیرینه اعتقاد ایتمک ایجاب ایدیور . زیرا بویله اولماسهیدی اونلرک حرارت شمسیه وارضیه ، رطوبات جویه کی سائر برچوق مؤثرات ایله اجرای حکم ایدن قوانینک تجاوزندن قورتولملری قابل اوله مازدی . دیمک که آثار ووظائفک اختلافیه برابر کره ارضده کی بوتون قوانین طبیعتک آرملرنده اتحاد موجود اولدیغنی اقرارایتمک ضروریدر . اگر بولدیغک نقطه دن ده یوکسک بر مستوی به چیه جق اولورسهک اوزمان کره ارضک تابع اولدیغنی قوانینک بوتون موجودات اوزرنده حاکم اولان قوانین ایله متحد بولدیغنه حکم قطعی ایله حکم ایدرسک ، چونکه شو محقر کوردیکمز اجرامک بری اولمقدن باشقه برشی دکلدیر؛ ده ها طوغریوسی ماده واصل اعتباریه اوده اونلردندر . واونلرک احوال وحرکاته تابیدر . او حالده بوتون قوانین کون آرملرنده متحددر . بواتحادک معناسی ایسه جمله سنک بردن بوتون بوموجودات اوزرنده حاکم اولان ، اونلری محو وانعدامدن صیانت ایدن منفرد بر قوه عامه نك مظاهر مختلفه سی اولمندن عبارتدر . ایسته بو برحقیقتدرکه عاقل ، سرسم ، کیمسه طرفندن قبولنده تردد احتمالی متصور دکلدیر . لکن خلق حقائق عقلیه یی مثال محسوس ایله ده اقولای تلقی ایده جکی جهته بزمده شیمدی اولیه بر مثال ایراد ایتمه من لازم کلیور .

محمد فرید وجدی

مترجم : محمد عارف

میزان شعرانی

- مابعد -

میزانک فائده لری بوقدره منحصر دکلدیر . ده اینه فوائد عالیه

التأثیری ده ایچیورلرکه او سم مهلك قبلرندم کی فضائل معرفتی درحال محو ایدیور . بناءً علیه یواش یواش ایلرله یه رگ بزی قورقوتمده اولان بو داهیه نك سیرینی توقیف ایتمک قطعاً لازمدر . بونک ایچونده بو مذاهبی حضور مناقشه و امتحانه چکرک ماهیتلرینی میدانه قویقم ، اولیه بعضلری طرفندن ظن اولدیغنی کی علمله هیچ مناسبتی اولیه رق بلکه بر طاقم افکار جامده نك محصولات وهیه سندن عبارت بولدیغنی براهین ایله کوسترمک اقتضا ایدر . اوت بو افکار شمس ضیاءش عامدن غایت ضعیف ، سیر طبیعیتسندن منحرف بر شعاعدن باشقه بر شی اقتباس ایده مه مشکن کنیدیسی تمامیه علم اوزرینه مؤسس ظن ایدیور .

اوت ، الحاد علمه ، عقله نسبت اولنمق ، یاخود بر مسلک تسمیه ایدمک ، الحاصل نظر اهمیت آلتیق درجه لرندن پک آشاییده در . ده ها طوغریوسی الحاد شیاطین اوهامک نفوذینه مساعد بعض عقوله طریان ایدن بر وهمدن باشقه برشی دکلدیر .

حس اعتقاد بوتون احتساسات میاننده قلب انسانی به اک زیاده ملاحق اولانیدر . هم ارباب انکارک بو حسی طویلری اصحاب اعتقاددن اشاغی دکلدیر . بلکه اولکیلرک جحدوانکاره قالقیشملری کنیدیلرینک اوحسندن ده ا زیاده متأثر اولدقیرینی کوستریور . شو قدرکه یولی صابندقیرندن طولای سائقه حیرتله بر ظلمت آباد هیجا هیجه دوشمشلرده قورتولمق ایچون وادی فرضیاته کیرمکدن ، کونا کون سفسطه لر ایجاد ایتمکدن باشقه چاره بوله مامشدر ؛ حالبوکه باصره امعانلرینی قاپلایان غشای غفلتی قالدیرسه لرده او سفسطه لری ایجه کورسهر همان هینسی قالدیروب آتارلردی .

اگر بزه دنیا ده کندی وجدانه قارش یلان سویلینلرک ، کندی کنیدیسی الداتانلرک اک ایلریده بولنای کیمدر دیسه ، صورلسه . بلا تردد « کنیدیسنک ملحد اولدیغنه قائل اولاندر . » جوانی ویرردک . اگر ملحدلرک حضور علمده کی موقعلرینی او کرئمک ایسترسه کز دیکلیکیز : مؤمن ایله ملحد موجوداتی اقرار خصوصنده متحددرلر . یعنی کائناتنه نه وارسه محکم بر طاقم قوانینه ، مقاصد حکمت اوزرینه مؤسس قواعد ثابته تابع اولدیغنی مقردرلر . هله شو زمانده هیچ برینسز تصور اولنه مازکه کائنات علویه وسفلیه نك قوانین ثابته محکمه به تابع اولدیغنی ادعا سنده بولنه بیلسون . اوت ، بویله برسرسم عصریمزده بولندیغنی کی اعصار مستقبله دن برنده ده بولنه ماز . چونکه علوم طبیعه وریاضیه بو قوانین اوزرینه بنا اولمشدر . بوقوانین اولماسهیدی بالطبع علمه اوله مازدی .

شیدی مؤمن ایله ملحد آراسنده کی یکانه فرق شودرکه ملحد نظری قوانین کونک یالکیز مظاهریه ، آثارینه حصر ایدرک او قوانینک ماهیتی تأملدن قصر ایدر . مثلاً او دیرکه : کواکب جاذبه قانونی واسطه سیله یکدیگرندن معین اولان مسافده طوره بیلیمکده در . (حالبوکه او قانونی کورمیور .) نباتات امتصاص قوانینی سایه سنده تغذی